

**Karolina Gmerek\***

## **KRYTYKA PRAWA PRZEZ AUTORÓW TEKSTÓW PRASOWYCH W KONTEKŚCIE ZASADY DEMOKRATYCZNEGO PAŃSTWA PRAWNEGO**

### **Streszczenie**

Głównym celem niniejszego artykułu jest analiza zjawiska krytyki prawa przez autorów tekstów prasowych. Zagadnienie zostało omówione w kontekście jednej z zasad współtworzących zasadę demokratycznego państwa prawnego – zasady poprawnej legislacji. Punktem wyjścia analizy materiału empirycznego jest charakterystyka zasady poprawnej legislacji jako zasady prawa w ujęciu systemowym oraz zasady demokratycznego państwa prawnego, z której zasada poprawnej legislacji (jak szereg innych norm-zasad) została wyinterpretowana.

**Słowa kluczowe:** krytyka prawa, zasada demokratycznego państwa prawnego, zasada poprawnej legislacji.

Możliwość wyrażania opinii (w tym opinii krytycznych) na forum publicznym, w szczególności na temat spraw społecznych (a do takich niewątpliwie należy prawo), stanowi jedną z podstawowych założeń współczesnego państwa demokratycznego, dlatego też odniesienie zjawiska krytyki prawa<sup>1</sup> na łamach

---

\* mgr Karolina Gmerek, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego; adres e-mail: karolina.gmerek@wpiaus.pl

<sup>1</sup> W ramach niniejszego artykułu – dla uzyskania zwięzłości wywodu – przez „krytykę prawa” rozumie się wyrażanie przez autorów tekstów prasowych dezaprobaty nie tylko dla konkretnych regulacji prawnych, ale również dla innych aspektów związanych z prawem, a w omawianym kontekście dla procesu tworzenia prawa.

prasy do konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego wydaje się nader uzasadnione.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie wybranych aspektów zjawiska krytyki prawa przez autorów tekstów prasowych<sup>2</sup> w odniesieniu do jednej z zasad współtworzących zasadę demokratycznego państwa prawnego – zasady poprawnej legislacji. Sposób stanowienia prawa w demokratycznym państwie wyznaczają określone normy prawne, niektóre z nich, mając charakter norm-zasad, tworzą zasadę poprawnej legislacji, która wyznacza prawodawcy określone obowiązki, a właśnie sposób wykonywania tych obowiązków poddawany jest na łamach prasy krytyce.

Materiał prasowy<sup>3</sup>, który został poddany analizie, w celu scharakteryzowania zjawiska krytyki prawa na łamach prasy, obejmował niemalże 1160 tekstów prasowych. Przeanalizowano następujące rodzaje tekstów prasowych:

- 1) Teksty prasowe, które poruszają tematykę prawną (tzn. dotyczą prawa i kwestii z nim związanych).
- 2) Teksty prasowe, co do których powstaje wątpliwość, czy tematyka w nich poruszana jest tematyką prawną, czy też odnosi się do innej sfery życia.
- 3) Teksty prasowe, które nie poruszają tematyki prawnej, ale pojawia się w nich wiele terminów prawnych i prawniczych.

Badane teksty pochodziły z czasopism zróżnicowanych zarówno pod względem tematyki, częstotliwości wydawania, jak i zasięgu terytorialnego. Na podstawie wyżej wymienionych kryteriów przeanalizowano teksty prasowe publikowane na łamach „Gazety Wyborczej”, „Gazety Lubuskiej”, „Gazety Polskiej”, dziennika „Fakt”, dodatku do dziennika „Rzeczpospolita” pt. „Prawo co Dnia” oraz miesięcznika „Mida”.

---

<sup>2</sup> Nie chodzi tu o tzw. krytykę prasową, o której mowa w art. 6 ust. 2 ustawy z 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz.U. nr 5, poz. 24, ze zm.), czyli krytykę „przekazywaną” odpowiednim organom i instytucjom państwowym, na którą podmioty te mają obowiązek odpowiedzieć.

<sup>3</sup> Całościowa charakterystyka zjawiska krytyki prawa przez autorów tekstów prasowych na podstawie wybranych materiałów badawczych została dokonana na potrzeby pracy magisterskiej pt. *Języki okołoprawne w prasie*, napisanej pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Macieja Zielińskiego w Katedrze Tworzenia i Wykładni Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego.

## Zasada demokratycznego państwa prawnego

We wstępie artykułu wskazano, dlaczego zasada demokratycznego państwa prawnego stanowi odpowiedni kontekst dla rozważań na temat krytyki prawa na łamach prasy. W tym miejscu, z uwagi na fakt, że analizę wybranych tekstów prasowych zogniskowano wokół zasady poprawnej legislacji jako zasady współtworzącej zasadę demokratycznego państwa prawnego, należy:

- 1) Określić, w jakim ujęciu mówi się w niniejszym artykule o zasadzie demokratycznego państwa prawnego jako zasadzie prawa.
- 2) Wskazać, na czym polega owo „współtworzenie” przez zasadę poprawnej legislacji zasady demokratycznego państwa prawnego.

Ad 1. Art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (dalej – Konstytucja) stanowi, że *Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej*. Przepis ten różnorodnie charakteryzowany jest zarówno w doktrynie prawa konstytucyjnego, jak i w teorii prawa<sup>4</sup>. W niniejszym artykule przyjęto za Maciejem Zielińskim, że wskazany przepis to klauzula generalna (rozumiana jako przepis prawny, który odsyła do pozaprawnych wartości – norm, dyrektyw), która stanowi podstawę do odtworzenia normy odsyłającej do jakichś innych przedmiotów odniesienia<sup>5</sup>. Ponadto z uwagi na założenie normatywności tekstów prawnych<sup>6</sup>, przyjęto, że omawiany przepis wyraża normę prawną, która nakazuje prawodawcy, jak również wszelkim podmiotom sprawującym władzę publiczną,

<sup>4</sup> Zob. na ten temat: S. Wronkowska, *Charakter prawny klauzuli demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej)*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008, s. 287–290.

<sup>5</sup> M. Zieliński, *Zasady i wartości konstytucyjne*, w: *Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, red. A. Bałaban, P. Mijał, Szczecin 2011, s. 39. Z tym stanowiskiem (przy takim sposobie rozumienia klauzuli generalnej) koresponduje stanowisko S. Wronkowskiej, która uznaje ten przepis za odsyłający do pewnej koncepcji państwa, którą ustrojodawca uznał za wzorzec, ideał polityczny, por. S. Wronkowska, *Charakter prawny...*, *op. cit.*, s. 287–290; należy wskazać, że terminu „klauzula generalna” albo częściej po prostu „klauzula” używają też inni autorzy np. J. Kuciński, *Konstytucyjny ustój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003, s. 58, J. Kuciński, W. J. Wołpiuk, *Zasady ustroju politycznego państwa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2012, s. 187 i nast., L. Garlicki, *Materialna interpretacja klauzuli demokratycznego państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008, s. 309 i nast., *idem*, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys Wykładu*, wyd. 16, Warszawa 2012, s. 61, jednakże bez określania znaczenia tych terminów.

<sup>6</sup> M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, wyd. 6, Warszawa 2012, s. 105.

osiągać pewien ideał polityczny<sup>7</sup>, czyli stan rzeczy określany jako demokratyczne państwo prawne<sup>8</sup>. Co więcej, norma ta jest normą-zasadą, czyli obowiązującą w systemie normą prawną szczególnie doniosłą pod względem treściowym<sup>9</sup>. Z uwagi na powyższe, w niniejszym artykule o zasadzie demokratycznego państwa prawnego, jak i o wszystkich innych wyróżnionych zasadach prawa, konsekwentnie mówi się w ujęciu systemowym<sup>10</sup>.

Ad 2. Zasada demokratycznego państwa prawnego po raz pierwszy została wyrażona w art. 1 Konstytucji z 1952 roku w konsekwencji jej nowelizacji tzw. nowelą grudniową w 1989 roku – po dokonaniu przedmiotowej zmiany (związanej z przekształceniami ustrojowymi w Polsce) Trybunał Konstytucyjny w szeregu swoich orzeczeń wyinterpretował z zasady demokratycznego państwa prawnego inne zasady prawa, które nie zostały wprost wyrażone w tekście ówczesnej Konstytucji<sup>11</sup>. Przyjął, że zasada demokratycznego państwa jest agregatem innych jeszcze zasad prawa, które same również mogą stanowić agregat zasad<sup>12</sup>. Z uwagi na fakt, że przepisowi art. 2 Konstytucji z 1997 roku nadano identyczne brzmienie, jak przepisowi art. 1 poprzedniej Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny uznał, że wszystkie jego wcześniejsze rozstrzygnięcia

---

<sup>7</sup> S. Wronkowska, *Charakter prawny...*, s. 297.

<sup>8</sup> *Ibidem*, s. 298.

<sup>9</sup> M. Zieliński, *Zasady i wartości...*, s. 37, por. też S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974. Należy podkreślić, że również w doktrynie prawa konstytucyjnego wskazuje się na normatywny charakter przepisu art. 2 Konstytucji, por. na ten temat J. Kuciński, W. J. Wołpiuk, *Zasady ustroju politycznego...*, s. 187, czyni to również Trybunał Konstytucyjny od chwili wprowadzenia zasady demokratycznego państwa prawnego do polskiego systemu prawnego w roku 1989, por. J. Mikołajewicz, *Pojmowanie „państwa prawnego” w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Polskie dyskusje o państwie prawa*, red. S. Wronkowska, Warszawa 1995, s. 100.

<sup>10</sup> Por. O. Bogucki, M. Zieliński, *Zasady Prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa*, w: *System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 87; zgodnie z koncepcją Autorów zasada prawa pojmowana systemowo to szczególnie doniosła obowiązująca norma prawna.

<sup>11</sup> Zob. np. *Polskie prawo konstytucyjne*, red. W. Skrzydło, Lublin 2002 (rozdział napisany przez J. Sobczaka), s. 112–113, J. Kuciński, *Konstytucyjny urząd państwowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003, J. Mikołajewicz, *Pojmowanie „państwa prawnego”...*, s. 101 i nast., P. Winczorek, *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. 1, Warszawa 2003, s. 67–68, *Prawo konstytucyjne RP*, red. P. Sarnecki, wyd. 6, Warszawa 2005, M. Zieliński, *Konstytucyjne zasady prawa*, w: *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzciniński, Warszawa 1997, s. 68, *idem*, *Zasady i wartości...*, s. 37–38.

<sup>12</sup> Tak jest właśnie z zasadą poprawnej legislacji.

odnoszące się do zasady demokratycznego państwa prawnego, w tym katalog wyinterpretowanych przez Trybunał zasad współtworzących, pozostają nadal aktualne<sup>13</sup>. Obecnie zarówno w doktrynie prawa konstytucyjnego, teorii prawa, jak i w orzecznictwie raczej powszechnie uznaje się wyinterpretowane przez Trybunał zasady prawa za obowiązujące. Główne głosy krytyki dotyczą bowiem przede wszystkim sposobu, w jaki Trybunał Konstytucyjny dokonał wyinterpretowania poszczególnych zasad i ewentualnego ich katalogu<sup>14</sup>.

Jak podkreśla L. Garlicki, działania interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego, odnoszące się do zasady demokratycznego państwa prawnego, zawsze były szczególnie nakierowane na sposób stanowienia prawa<sup>15</sup>, tym samym w ramach swojej działalności orzecniczej Trybunał wyinterpretował szereg zasad prawa, które z kolei składają się na zasadę poprawnej legislacji, przy czym nie odtworzył ich bezpośrednio z zasady demokratycznego państwa prawnego, ale z uprzednio wyinterpretowanej zasady ochrony zaufania obywatela do państwa<sup>16</sup>.

## Zasada poprawnej legislacji

Jak wskazują niektórzy przedstawiciele nauki o prawie konstytucyjnym, wyinterpretowanie przez Trybunał Konstytucyjny zasad prawa dotyczących procesu stanowienia prawa było jednym z najważniejszych dokonań w jego działalności interpretacyjnej dotyczącej zasady demokratycznego państwa prawnego<sup>17</sup>. Obecnie, w doktrynie prawa konstytucyjnego, charakterystyki zasady poprawnej legislacji (zwanej też zasadą przyzwoitej legislacji) dokonuje

<sup>13</sup> Zob. wyrok TK z 25.11.1997 r., sygn. K 26/97, OTK 1997r. nr 5–6, poz. 64, Legalis 2015.

<sup>14</sup> Na ten temat np. Z. Witkowski, *Wybrane zasady prawa konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Prawo konstytucyjne*, red. Z. Witkowski, Toruń 2002, s. 79–80, L. Morawski, *Zasada państwa prawnego próba reinterpretacji*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008, s. 146.

<sup>15</sup> L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne...*, s. 62.

<sup>16</sup> T. Zalesiński, *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008, s. 45.

<sup>17</sup> Por. np. D. Dudek, *Prawo konstytucyjne w zarysie. Wybór źródeł*, Lublin 2002, s. 21.

się głównie na podstawie dorobku orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego<sup>18</sup>. W ślad za orzecznictwem doktryna wymienia następujące zasady, które łącznie tworzą zasadę poprawnej legislacji:

- a) zasadę niedziałania prawa wstecz (*lex retro non agit*);
- b) zasadę zachowania okresu *vacatio legis*;
- c) zasadę ochrony praw nabytych;
- d) zasadę racjonalnych działań prawodawczych<sup>19</sup>;
- e) zasadę określoności prawa<sup>20</sup>.

Wszystkie wymienione zasady są źródłem określonych obowiązków nałożonych na ustawodawcę. W konsekwencji sposób realizacji przez ustawodawcę każdej z nich może stać się przyczynkiem do krytyki ze strony autorów tekstów prasowych. Wydaje się jednak, że w omawianym kontekście dwie ostatnie zasady mają szczególne znaczenie, bowiem argument o nieracjonalności działań czy niejasności oraz braku określoności konkretnych regulacji prawnych, jest bardzo pojemny, a w konsekwencji łatwy do zastosowania. Zasada określoności prawa nakazuje prawodawcy przede wszystkim na tyle jasne formułowanie przepisów, aby adresat bez trudu mógł określić konsekwencje swojego działania<sup>21</sup>, jak również redagowanie przepisów niebudzących wątpliwości interpretacyjnych prowadzących do rozbieżności w ich stosowaniu<sup>22</sup>. Jak podkreśla się w doktrynie „na ustawodawcy ciąży obowiązek tworzenia przepisów prawa możliwie najbardziej określonych w danym przypadku zarówno pod względem ich treści jak i formy”<sup>23</sup>. Zasada racjonalnych działań prawodawczych nakazuje prawodawcy racjonalność w działaniach prawodawczych, Trybunał Konstytucyjny odtworzył ją z zasady demokratycznego państwa prawnego i uznał za podstawę orzeczenia

<sup>18</sup> Przegląd orzecznictwa w tym zakresie można odnaleźć np. w wyroku TK z 17.05.2005 r., sygn. P 6/04, OTK Seria A 2005 nr 5, poz. 50, Legalis 2015 czy w uchwale NSA z 12.03.2001 r., sygn. OPS 14/00, ONSA 2001 nr 3, poz. 101, Legalis 2015.

<sup>19</sup> B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, wyd. 6, Warszawa 2012, s. 184. Należy podkreślić, że nie wszyscy przedstawiciele doktryny wyróżniają tę zasadę, por. wyrok TK z 17.05.2005 r., sygn. P 6/04, OTK Seria A 2005 nr 5, poz. 50, Legalis 2015, w którym Trybunał Konstytucyjny za nieracjonalną uznał regulację prawną, która była „podwójnie nieadekwatna do celów regulacji”.

<sup>20</sup> W nowszym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny podkreśla też wagę przeprowadzania konsultacji społecznych w procesie legislacji, por. B. Banaszak, *Prawo...*, s. 183–184.

<sup>21</sup> Por. wyrok TK z 11.01.2000 r., sygn. K 7/99, OTK 2000 nr 1, poz. 2, Legalis 2015.

<sup>22</sup> Por. wyrok TK z 3 grudnia 2002 r., sygn. P 13/02, OTK Seria A 2002 nr 7, poz. 90, Legalis 2015.

<sup>23</sup> B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2012, s. 34.

o niezgodności z Konstytucją regulacji prawnej „podwójnie nieadekwatnej do celów ustawy”, czyli – w rozumieniu Trybunału – nieracjonalnej właśnie<sup>24</sup>.

### **Analiza wybranych tekstów prasowych**

Przeprowadzona analiza materiałów prasowych pozwala stwierdzić, że w omawianym kontekście, czyli w odniesieniu do zasady poprawnej legislacji, autorzy tekstów prasowych wyrażają dezaprobatę, która w szczególności dotyczy:

- a) sposobu redakcji określonych przepisów prawnych;
- b) treści wyrażonej w przepisach prawnych;
- c) braku niezbędnych konsultacji społecznych w procesie legislacji i innych uchybień w procedurze legislacyjnej np. błędnego oszacowania skutków wprowadzanej regulacji;
- d) braku racjonalności w tworzeniu prawa np. wówczas, gdy, według autora tekstu prasowego, ustanowiona norma nie realizuje założonego przez prawodawcę celu.

W tym miejscu należy wskazać, że zasadniczo krytyka prawa na łamach prasy dotyczy również innych aspektów z nim związanych, przede wszystkim realizacji określonych norm prawnych, w szczególności funkcjonowania poszczególnych organów państwowych na podstawie prawa oraz przeprowadzania określonych procedur np. postępowania sądowego, jak również stosowania prawa. Kwestie te zostały jednak w niniejszym artykule pominięte z uwagi na odniesienie rozważań wyłącznie do zasady poprawnej legislacji.

Całościowe (tzn. bez relatywizacji do merytorycznie sprecyzowanego przedmiotu krytyki) spojrzenie na zjawisko krytyki prawa na łamach prasy pozwala na wyszczególnienie kilku jej odmian:

- 1) Krytyki całościowej – w ramach której wszystkie kwestie opiniowane przez autora tekstu prasowego budzą jego dezaprobatę.
- 2) Krytyki częściowej – która może się wyrażać w ogólnej krytyce danego (mówiąc bardzo ogólnie) zjawiska, przy jednoczesnej aprobacie

---

<sup>24</sup> B. Banaszak, *Prawo...*, s. 184. Niedookreśloność tej zasady i sposób, w jaki Trybunał uznał ją za obowiązującą, nie pozwala się dziwić, że znaczna część doktryny prawa konstytucyjnego nie uwzględnia jej w swoich opracowaniach.



niektórych jego elementów albo w sytuacji odwrotnej, czyli ogólnej aprobacie jakiegoś zjawiska, przy jednoczesnym wyrażeniu dezaprobaty w odniesieniu do zagadnień cząstkowych.

- 3) Krytyki bez propozycji zmian – polegającej na tym, że autor tekstu prasowego wyraża dezaprobatę, zarówno całkowitą, jak i częściową, odnoszącą się do konkretnych kwestii, nie wskazuje przy tym propozycji ich zmiany.
- 4) Krytyki połączonej z propozycją zmian – w ramach której autor tekstu prasowego wyraża dezaprobatę, zarówno całkowitą, jak i częściową określonego zjawiska, a następnie wysuwa propozycje zmian, które w jego ocenie pozwolą na usunięcie elementów ocenianych przez autora negatywnie.

Koncentrując się na kwestii krytyki prawa w kontekście zasady poprawnej legislacji, można stwierdzić, że autorzy tekstów prasowych wyrażają dezaprobatę w zakresie samego procesu legislacji np.:

- *Czy musiało się tak stać? Śmiem twierdzić, że nie musiało, a wielu chybionych pomysłów można było uniknąć, gdyby ustawodawca dał nieco posłuchu głosom innym niż te wypowiediane przez doktrynę*<sup>25</sup>,
- *Przepis ten został jednak wydany z naruszeniem delegacji ustawowej określonej w art. 130 ust. 4 ustawy. Zgodnie z tym przepisem rozporządzenie miało określać liczbę punktów odejmowanych z tytułu odbytego szkolenia. W tak skonstruowanym upoważnieniu nie mieści się regulacja § 8 ust. 6 rozporządzenia (...)*<sup>26</sup>,

jak również w odniesieniu do rezultatów tego procesu, czyli konkretnych regulacji prawnych – *Abstrahując od niewłaściwej terminologii (w § 3 pkt 1 rozporządzenia powinno być „podmiotów leczniczych” a nie „podmiotów wykonujących działalność leczniczą”, ponadto ustawa nie posługuje się terminem „podmioty wykonujące praktykę zawodową”, ani „czynności zawodowe”) (...)*<sup>27</sup>.

W trakcie analizy tekstów prasowych zidentyfikowano tylko nieliczne wypowiedzi, w których autorzy tekstów prasowych, wyrażając dezaprobatę dla procesu tworzenia prawa czy konkretnych regulacji prawnych, pozostawiali tę ocenę bez jakiegokolwiek uzasadnienia. Przeważająca większość analizowanych tekstów zawierała bardziej lub mniej obszerne wskazanie powodów krytyki .

---

<sup>25</sup> „Mida”, nr 2, s. 14.

<sup>26</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 213(9029), s. C9.

<sup>27</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 157(8973), s. C6.



Wśród argumentów przywoływanych przez autorów tekstów prasowych odnotowano argumenty dotyczące odpowiednio:

- 1) Procesu legislacji, w szczególności:
  - a) braku konsultacji społecznych: *Projekt był oczekiwany od miesięcy. Kiedy się pojawił okazało się, że nie ma czasu na rzetelne konsultacje*<sup>28</sup>,
  - b) pośpiechu w procesie legislacji oraz źle dobranego (według autora) przedmiotu regulacji: (...) *ustawa zasługuje na kompleksową nowelizację. Tymczasem jest ona przygotowywana w pośpiechu i dotyczy problemów o czysto medialnym charakterze*<sup>29</sup>,
  - c) oparcia regulacji prawnej na fałszywych przesłankach: (...) *u podstaw regulacji legły fałszywe przesłanki. Rosnące obciążenie z tytułu spłaty rat kredytów hipotecznych wyrażonych w walucie obcej wynikają ze zmian kursu walutowego, a nie z polityki spreadów walutowych prowadzonych w polskich bankach*<sup>30</sup>,
  - d) błędnego oszacowania skutków wprowadzanej regulacji: (...) *ustawa może wywołać skutki odwrotne do zamierzonych. Jak podkreśla Komisja Nadzoru Finansowego według ww. założeń, wprowadzenie omawianych przepisów może się przyczynić do zwiększenia zainteresowania kredytami walutowymi (...) co z kolei może wywołać jeszcze większe trudności po stronie kredytobiorców w razie niekorzystnych zmian kursów walutowych*<sup>31</sup>,
  - e) innych błędów w procesie legislacji np.: *Jeżeli zatem intencją prawodawcy w art. 9 ordynacji było odesłanie do w. w. definicji kodeksowej, to należy tu mówić o ciężkim błędzie legislacyjnym, którego skutki wyrażają się w istocie w braku potrzebnej regulacji prawnej w omawianym zakresie*<sup>32</sup>;
- 2) Rezultatów tego procesu – konkretnych regulacji prawnych, np.:
  - *Przy ustalaniu faktu stałego zamieszkania, który jest jednym z konstytucyjnych warunków posiadania praw wyborczych „stosuje się*

<sup>28</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 56(8872), s. C9.

<sup>29</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 217(9033), s. C5.

<sup>30</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 192(9008), s. C7.

<sup>31</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 192(9008), s. C6.

<sup>32</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 106(8922), s. C9.

*przepisy kodeksu cywilnego” – stanowi art. 9 ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (ordynacja). Przepis ten, jakkolwiek ma pozory normy odsyłającej, w rzeczywistości jest normą pustą, gdyż żaden przepis kodeksu cywilnego nie może pomóc w ustaleniu faktu stałego zamieszkania; kc w ogóle nie zna tego terminu<sup>33</sup>,*

- *By być dobrze zrozumianym, nie jestem przeciwnikiem kryminalizacji stalkingu. Uważam jedynie, że ustawodawca nie powinien tworzyć przepisy o charakterze penalnym przy użyciu tak wielu ocennych znamion<sup>34</sup>.*

W trakcie analizy materiałów prasowych zidentyfikowano teksty prasowe, których autorzy nie poprzestając na krytyce i jej uzasadnieniu, formułowali własne propozycje zmian. Propozycje te dotyczyły (w zaproponowanym w niniejszym artykule kontekście) w szczególności:

- 1) Zmian w brzmieniu przepisu: „*Stanie na straży praworządności*”, które to określenie znalazło się w mojej propozycji, choć ma konotacje pochodzące z dawnej epoki, w przepisie uzupełniającym wskazującym funkcje prokuratury polegające na „*reprezentowaniu interesu publicznego w postępowaniu karnym i w innych postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy*” zdaje się lepiej oddawać istotę prokuratury niż obecne (...)<sup>35</sup>.
- 2) Zmian, co do treści jakie dany przepis (przepisy) miałby wyrażać, np.:
  - *Postulujemy zatem zmianę art. 48 ustawy w ten sposób, by udział pełnomocnika stał się w postępowaniu przed sądem opiekuńczym obligatoryjny, gdy zaś osoba, której postępowanie dotyczy, nie ustanowi pełnomocnika z wyboru, to wyznaczy go z urzędu prezes sądu, analogicznie jak w treści art. 81 k.p.k.<sup>36</sup>,*

*Z Zgodnie z tą propozycją, prokurator miałby obowiązek wszczęcia i przeprowadzenia postępowania karnego oraz wniesienia i popierania oskarżenia o każde przestępstwo przeciwko podstawowym interesom państwa i przeciwko bezpieczeństwu obywateli<sup>37</sup>.*

<sup>33</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 106(8922), s. C9.

<sup>34</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 209(9025), s. C9.

<sup>35</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 73(8889), s. C8.

<sup>36</sup> „Rzeczpospolita” dodatek *Prawo co Dnia*, nr 197(9013), s. C7.

<sup>37</sup> „Mida”, nr 2, s. 17.

3) Zmian całych aktów prawnych np.:

- *Należy jednak zauważyć, że nie mogą one zastąpić rzeczywistych działań naprawczych całości systemu, a przede wszystkim palącej potrzeby napisania od nowa podatków dochodowych jak i ustawy o VAT*<sup>38</sup>,
- *Najlepiej byłoby, aby uchwalono jedną ustawę, w której znalazłby się cały podatek dochodowy, bo po co go dzielić na dwa?*<sup>39</sup>.

Należy przy tym podkreślić, że propozycje zmian przedstawione w pkt. 1 i 2 mają charakter dużo bardziej konkretny, niż propozycje wskazane w pkt. 3. Ponadto odnotowano jeden tekst prasowy, w którym autor zawarł propozycję zmian w procesie legislacji:

*Gdyby to ode mnie zależało, przede wszystkim odwróciłbym proporcje. Wszelkiego rodzaju projekty legislacyjne przekazałbym do przygotowania praktykom*<sup>40</sup>.

Podsumowując rozważania dotyczące zjawiska krytyki prawa przez autorów tekstów prasowych w przyjętym w niniejszym artykule odniesieniu do zasady poprawnej legislacji jako zasady współtworzącej zasadę demokratycznego państwa prawnego, na gruncie zebranego materiału badawczego, można sformułować kilka ogólnych wniosków. Po pierwsze, z krytyką prawa możemy zetknąć się przede wszystkim na łamach prasy specjalistycznej. Zdecydowana większość wypowiedzi prasowych przytoczonych w niniejszym artykule pochodziła bowiem z dodatku do „Rzeczpospolitej” pt. „Prawo co Dnia”. Drugi wniosek, będący niejako konsekwencją pierwszego spostrzeżenia jest taki, że na łamach prasy krytyki prawa znacznie częściej niż dziennikarze dokonują prawnicy, w tym specjaliści z danej gałęzi prawa. Trzeci, szczególnie istotny (a nawet zaskakujący), wniosek jest natomiast taki, że w wielu przypadkach autorzy tekstów prasowych nie tylko uzasadniają swoje stanowisko, ale również wysuwają własne propozycje zmian, co do dezaprobowanych regulacji prawnych i działań w ramach procesu legislacji.

Powyższe wnioski skłaniają do twierdzenia, że współczesna prasa (przynajmniej ta poddana analizie), o ile już podejmuje się roli publicznego kontrolera

<sup>38</sup> „Fakt”, nr 155(2343), s. 8.

<sup>39</sup> „Fakt”, nr 144(2332), s. 8.

<sup>40</sup> „Mida”, nr 2, s. 14.

sposobów wykonywania przez prawodawcę obowiązków wyznaczonych przez normy dotyczące stanowienia prawa – spełnia tę funkcję całkiem rzetelnie. Wiele z poddanych badaniu przekazów prasowych mogłoby stać się źródłem fachowej wiedzy, a przynajmniej przyczynkiem do refleksji.

## Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2012.
- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, wyd. 6, Warszawa 2012.
- Bogucki O., Zieliński M., *Zasady Prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa*, w: *System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014.
- Dudek D., *Prawo konstytucyjne w zarysie. Wybór źródeł*, Lublin 2002.
- Garlicki L., *Materialna interpretacja klauzuli demokratycznego państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys Wykładu*, wyd. 16, Warszawa 2012.
- Kuciński J., *Konstytucyjny ustój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003.
- Kuciński J., Wołpiuk W.J., *Zasady ustroju politycznego państwa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2012.
- Mikołajewicz J., *Pojmowanie „państwa prawnego” w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Polskie dyskusje o państwie prawa*, red. S. Wronkowska, Warszawa 1995.
- Morawski L., *Zasada państwa prawnego próba reinterpretacji*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008.
- Polskie prawo konstytucyjne*, red. W. Skrzydło, Lublin 2002.
- Prawo konstytucyjne RP*, red. P. Sarnecki, wyd. 6, Warszawa 2005.
- Winczorek P., *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. 1, Warszawa 2003.
- Witkowski Z., *Wybrane zasady prawa konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Prawo konstytucyjne*, red. Z. Witkowski, Toruń 2002.
- Wronkowska S., *Charakter prawny klauzuli demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej)*, w: *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia*, red. J. Kowalski, Warszawa 2008.
- Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974.
- Zalesiński T., *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008.
- Zieliński M., *Konstytucyjne zasady prawa*, w: *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzeciński, Warszawa 1997.

---

Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, wyd. 6, Warszawa 2012.

Zieliński M., *Zasady i wartości konstytucyjne*, w: *Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, red. A. Bałaban, P. Mijał, Szczecin 2011.

## **CRITICISM OF LAW BY THE PRESS IN THE CONTEXT OF THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW**

The main purpose of this article is to show certain aspects of the phenomenon of the criticism of law by the press (by journalists and other authors). This issue is discussed in the context of one of the norm-principles of law co-creating the principle of the rule of law – the principle of proper legislation.

The legislative process in a democratic state is determined by legal norms. Some of them are the norm-principles of law (principles of law in a directive sense) which collectively make up the principle of proper legislation. This norm-principle of law sets certain obligations for the legislator. The way in which the lawmaker fulfills them is subjected to criticism by the press.

**Keywords:** principle of the rule of law, principle of proper legislation, criticism of law